

Aanbevelingen uit onderzoek naar uitwerking van het Manifest Lokale Democratie.

“Naast het stelsel van representatieve democratie (voor het nemen van gelegitimeerde besluiten) is een tweede domein van collectieve besluitvorming ontstaan: zelfsturing in gemeenschappen en coproductie in netwerken. Zo is er een meervoudige democratie ontstaan. Spanningen tussen beide systemen kunnen niet uitblijven.”

Het onderzoek richt zich niet op nieuwe vormen van burgerparticipatie in overheidsplannen of op de participatiesamenleving, maar op de vraag hoe de overheid kan participeren in burgerinitiatieven en zelfsturing in gemeenschappen en coproductie in netwerken kan stimuleren.

Dit is de kern van het antwoord van het kabinet (in de nota over de Doe-Democratie) op de adviezen van ROB en WRR om meer zaken in het publieke domein los te laten en over te dragen aan groepen burgers die mede-verantwoordelijkheid willen dragen voor de inrichting en ontwikkeling van het publieke domein.

De lokale overheid kan dit doen door de burgers die mede-verantwoordelijkheid willen dragen, te ondersteunen en te stimuleren. Dat betekent dat zij burgerinitiatieven in diverse onderdelen van het publieke domein (zorg, welzijn, bouwen en wonen, energie, milieu en voedselvoorziening,, ontwikkeling en beheer van openbare ruimten, buurtveiligheid, bewonersbedrijven, herontwikkeling leegstaande gebouwen, cultuur) mogelijk maakt door een serie voorwaardenscheppende maatregelen.

Uit een literatuuronderzoek van de meest recente publicaties op dit terrein en uit gesprekken tijdens wijkbijeenkomsten en interviews met meer dan 30 burgerinitiatieven in 4 verschillende domeinen van de samenleving komen de volgende 5 aandachtspunten naar voren die wij willen aanbevelen als uitgangspunten voor een bestuursprogramma voor de komende bestuursperiode van de lokale overheid:

1. Stimuleringsfonds.

De gemeente stelt een **stimuleringsfonds voor burgerinitiatieven** in dat gevuld wordt met een bedrag uit de bestaande begroting (bv. 1%) en investeringsfondsen (Amsterdams Investeringsfonds en, subsidieregelingen

De besteding van middelen uit het stimuleringsfonds geschiedt uitsluitend voor projecten waar buurtbewoners en ondernemers hun voorkeur voor hebben uitgesproken. Voorrang wordt gegeven aan projecten die het nemen van verantwoordelijkheid in het publieke domein nastreven. Procedures voor aanmelden en prioriteitstelling worden zodanig ingericht dat alle burgers in een buurt of wijk of stadsdeel zich hierover kunnen uitspreken

2. Buurtagenda's en begrotingen.

Op termijn worden de budgetten die beschikbaar zijn voor de verschillende onderdelen van het publieke domein (zowel vanuit de overheid als vanuit middenveldinstellingen zoals corporaties, welzijns- en zorginstellingen) bestemd op basis van **buurtbegrotingen** die per wijk of buurt of dorpsgebied worden opgesteld en vastgesteld door buurtbewoners. Zij worden daarin ondersteund door ambtenaren financiën die de huidige besteding van overheidsmiddelen per postcodegebied zichtbaar maken en burgers per buurt bijstaan in het opstellen van hun eigen buurtagenda. De werkwijze die gevolgd is in de Indische Buurt in Amsterdam Oost is daarvoor een inspirerende leidraad.

3. **Recht op ondersteuning effectueren .**

Burgerinitiatieven die dit wensen hebben een **recht op ondersteuning** door professionals die worden vrijgesteld voor dit doel vanuit de sociale wijkteams die door de gemeente worden ingesteld. Bestaande initiatieven op dit terrein van organisaties zoals Combiwel worden doorgevoerd in alle stadsdelen en buurten die dit wensen. De professionals werken in opdracht van of worden aangestuurd vanuit de agenda van de burgers in een bepaalde buurt. Bestaande subsidieregelingen richting welzijnsorganisaties worden omgebouwd in deze richting. De overheid (centrale stad en bestuurscommissies) en de welzijnsinstellingen faciliteren en sturen niet meer aan.

4. **Meer publieke taken naar bewoners die dat willen**

De decentralisaties van onderdelen van het rijksbeleid in het sociale domein (awbz/wmo, jeugdzorg , participatiewete.a.) worden benut om **nieuwe structuren van onderop te stimuleren die op buurt- en wijkniveau taken op het gebied van zorg en welzijn** op zich willen nemen of aan willen sturen (Buurtzorg, zorgcoöperaties, stadsdorpen, communities, wijkopbouworganen) . In het kader van de uitwerking van een zgn. Buurtwet waarin aan burgerinitiatieven het " right to challenge" gaat wordt vastgelegd, wordt in de komende jaren geëxperimenteerd en ervaring opgedaan met een maatschappelijke aanbesteding van zorg- en welzijnbudgetten waarin voorrang wordt gegeven aan bewonersinitiatieven die vormen van zelfsturing en/of aansturing van hulpverleners door bewoners nastreven.

5. **Bewoners maken hun eigen buurt**

Burgerinitiatieven, buurtorganisaties en bewonersgroepen die zelf verantwoordelijkheid willen dragen voor de inrichting en ontwikkeling van hun eigen woongebied hebben een **voorkeursrecht** bij :

- a. Het verwerven en herontwikkelen van **leegstaande of leegkomende gebouwen** in hun buurt die zij willen benutten voor gemeenschapsvoorzieningen ("right to bid" uitwerken)
- b. De herontwikkeling van en het beheer over onderdelen van de **publieke ruimte** die benut kunnen worden voor gemeenschapsactiviteiten (recreatie, sport, welzijn)
- c. Het maken van **plannen voor de inrichting en herontwikkeling van hun eigen buurt**. De gemeente en de bestuurscommissies stimuleren het van de grond komen van deze initiatieven door financiële maatregelen (boekwaarde gebouwen afstemmen op reële marktwaarde, investeren in achterstallig onderhoud en middelen uit het Amsterdams Investeringsfonds), door belemmerende regelgeving af te schaffen en waar nodig bestemmingsplannen aan te passen.

6. **Recht op vergoeding en bewonersbedrijven stimuleren**

Bewoners en vrijwilligers die zich inzetten voor buurtgerichte maatschappelijke ondernemingen hebben **recht op een vergoeding** voor hun werkzaamheden met behoud van hun recht op uitkering. Het ontstaan van wijk- en buurtondernemingen en van sociale firma's wordt actief ondersteund door de lokale overheid door hiervoor ruimten beschikbaar te stellen en waar dit door bewoners wenselijk wordt geacht financiële en economische adviezen en adviseurs beschikbaar te stellen.

Bewonersbedrijven worden aangemoedigd en gefaciliteerd om eigen **verdienmodellen** te ontwikkelen. Uit het **Amsterdams Investeringsfonds** wordt een vast percentage van de te investeren middelen **gereserveerd** voor bedrijven die zich in willen zetten voor of een bijdrage leveren aan de buurt economie. Bewoners krijgen een aanbod voor scholing en training om deze buurtgerichte bewonersbedrijven te ontwikkelen

Aanbevelingen uit onderzoek naar uitwerking van het Manifest Lokale Democratie.

“Naast het stelsel van representatieve democratie (voor het nemen van gelegitimeerde besluiten) is een tweede domein van collectieve besluitvorming ontstaan: zelfsturing in gemeenschappen en coproductie in netwerken. Zo is er een meervoudige democratie ontstaan. Spanningen tussen beide systemen kunnen niet uitblijven.”

Het onderzoek richt zich niet op nieuwe vormen van burgerparticipatie in overheidsplannen of op de participatiesamenleving, maar op de vraag hoe de overheid kan participeren in burgerinitiatieven en zelfsturing in gemeenschappen en coproductie in netwerken kan stimuleren.

Dit is de kern van het antwoord van het kabinet (in de nota over de Doe-Democratie) op de adviezen van ROB en WRR om meer zaken in het publieke domein los te laten en over te dragen aan groepen burgers die mede-verantwoordelijkheid willen dragen voor de inrichting en ontwikkeling van het publieke domein.

De lokale overheid kan dit doen door de burgers die mede-verantwoordelijkheid willen dragen, te ondersteunen en te stimuleren. Dat betekent dat zij burgerinitiatieven in diverse onderdelen van het publieke domein (zorg, welzijn, bouwen en wonen, energie, milieu en voedselvoorziening,, ontwikkeling en beheer van openbare ruimten, buurtveiligheid, bewonersbedrijven, herontwikkeling leegstaande gebouwen, cultuur) mogelijk maakt door een serie voorwaardenscheppende maatregelen.

Uit een literatuuronderzoek van de meest recente publicaties op dit terrein en uit gesprekken tijdens wijkbijeenkomsten en interviews met meer dan 30 burgerinitiatieven in 4 verschillende domeinen van de samenleving komen de volgende 5 aandachtspunten naar voren die wij willen aanbevelen als uitgangspunten voor een bestuursprogramma voor de komende bestuursperiode van de lokale overheid:

1. Stimuleringsfonds.

De gemeente stelt een **stimuleringsfonds voor burgerinitiatieven** in dat gevuld wordt met een bedrag uit de bestaande begroting (bv. 1%) en investeringsfondsen (Amsterdams Investeringsfonds en, subsidieregelingen

De besteding van middelen uit het stimuleringsfonds geschiedt uitsluitend voor projecten waar buurtbewoners en ondernemers hun voorkeur voor hebben uitgesproken. Voorrang wordt gegeven aan projecten die het nemen van verantwoordelijkheid in het publieke domein nastreven. Procedures voor aanmelden en prioriteitstelling worden zodanig ingericht dat alle burgers in een buurt of wijk of stadsdeel zich hierover kunnen uitspreken

2. Buurtagenda's en begrotingen.

Op termijn worden de budgetten die beschikbaar zijn voor de verschillende onderdelen van het publieke domein (zowel vanuit de overheid als vanuit middenveldinstellingen zoals corporaties, welzijns- en zorginstellingen) bestemd op basis van **buurtbegrotingen** die per wijk of buurt of dorpsgebied worden opgesteld en vastgesteld door buurtbewoners. Zij worden daarin ondersteund door ambtenaren financiën die de huidige besteding van overheidsmiddelen per postcodegebied zichtbaar maken en burgers per buurt bijstaan in het opstellen van hun eigen buurtagenda. De werkwijze die gevolgd is in de Indische Buurt in Amsterdam Oost is daarvoor een inspirerende leidraad.

3. Recht op ondersteuning effectueren .

Burgerinitiatieven die dit wensen hebben een **recht op ondersteuning** door professionals die worden vrijgesteld voor dit doel vanuit de sociale wijkteams die door de gemeente worden ingesteld. Bestaande initiatieven op dit terrein van organisaties zoals Combiwel worden doorgevoerd in alle stadsdelen en buurten die dit wensen. De professionals werken in opdracht van of worden aangestuurd vanuit de agenda van de burgers in een bepaalde buurt. Bestaande subsidieregelingen richting welzijnsorganisaties worden omgebouwd in deze richting. De overheid (centrale stad en bestuurscommissies) en de welzijnsinstellingen faciliteren en sturen niet meer aan.

4. Meer publieke taken naar bewoners die dat willen

De decentralisaties van onderdelen van het rijksbeleid in het sociale domein (awbz/wmo, jeugdzorg , participatiewete.a.) worden benut om **nieuwe structuren van onderop te stimuleren die op buurt- en wijkniveau taken op het gebied van zorg en welzijn** op zich willen nemen of aan willen sturen (Buurtzorg, zorgcoöperaties, stadsdorpen, communities, wijkopbouworganen) . In het kader van de uitwerking van een zgn. Buurtwet waarin aan burgerinitiatieven het "right to challenge" gaat wordt vastgelegd, wordt in de komende jaren geëxperimenteerd en ervaring opgedaan met een maatschappelijke aanbesteding van zorg- en welzijnbudgetten waarin voorrang wordt gegeven aan bewonersinitiatieven die vormen van zelfsturing en/of aansturing van hulpverleners door bewoners nastreven.

5. Bewoners maken hun eigen buurt

Burgerinitiatieven, buurtorganisaties en bewonersgroepen die zelf verantwoordelijkheid willen dragen voor de inrichting en ontwikkeling van hun eigen woongebied hebben een **voorkeursrecht** bij :

- a. Het verwerven en herontwikkelen van **leegstaande of leegkomende gebouwen** in hun buurt die zij willen benutten voor gemeenschapsvoorzieningen ("right to bid" uitwerken)
- b. De herontwikkeling van en het beheer over onderdelen van de **publieke ruimte** die benut kunnen worden voor gemeenschapsactiviteiten (recreatie, sport, welzijn)
- c. Het maken van **plannen voor de inrichting en herontwikkeling van hun eigen buurt**. De gemeente en de bestuurscommissies stimuleren het van de grond komen van deze initiatieven door financiële maatregelen (boekwaarde gebouwen afstemmen op reële marktwaarde, investeren in achterstallig onderhoud en middelen uit het Amsterdams Investeringsfonds), door belemmerende regelgeving af te schaffen en waar nodig bestemmingsplannen aan te passen.

6. Recht op vergoeding en bewonersbedrijven stimuleren

Bewoners en vrijwilligers die zich inzetten voor buurtgerichte maatschappelijke ondernemingen hebben **recht op een vergoeding** voor hun werkzaamheden met behoud van hun recht op uitkering. Het ontstaan van wijk- en buurtondernemingen en van sociale firma's wordt actief ondersteund door de lokale overheid door hiervoor ruimten beschikbaar te stellen en waar dit door bewoners wenselijk wordt geacht financiële en economische adviezen en adviseurs beschikbaar te stellen.

Bewonersbedrijven worden aangemoedigd en gefaciliteerd om eigen **verdienmodellen** te ontwikkelen. Uit het Amsterdams Investeringsfonds wordt een vast percentage van de te investeren middelen **gereserveerd** voor bedrijven die zich in willen zetten voor of een bijdrage leveren aan de buurteconomie. Bewoners krijgen een aanbod voor scholing en training om deze buurtgerichte bewonersbedrijven te ontwikkelen

Inhoudsopgave eindrapportage Studiegroep Amsterdams Manifest Lokale Democratie

1. Synopsis van het onderzoeksrapport.

- 1.1 inleiding, doelstelling en probleemstelling
- 1.2 bij methoden van onderzoek aangeven de volgorde van werken:
  - a. probleemstelling
  - b. interviews met ca. 30 burgerinitiatieven
  - c. verwerken resultaten interviews in 2 matrices (10 punten manifest en rood/wit/bauw c.q. trappen van overheidsparticipatie in burgerinitiatieven
  - d. inventariseren van maatregelen en instrumenten voor de 5 a 6 hoofdpunten
- 1.3 afronding rapport met serie concrete aanbevelingen.

2. Inleiding over de veranderende relatie burger-overheid in de doe-democratie.

- 2.1 er is een nieuwe vorm van democratie ontstaan (kabinetsnota over Doe democratie)
- 2.2 Geen burgerparticipatie in overheidsplannen maar overheidsparticipatie in burgerinitiatieven
- 2.3 Betreden van de overheidsparticipatie ladder in de Amsterdamse praktijk. (tekst Jan Schrijver)

3. Resultaten wijkbijeenkomsten en analyse van knelpunten bij ca. 30 burgerinitiatieven.

- 3.1 resultaat wijkbijeenkomsten: van 10 naar 5 a 6 hoofdpunten (schema)
- 3.2 Beschrijving van alle burgerinitiatieven die geconsulteerd of beschreven zijn met aanduiding van voorname knelpunten (overzicht schema = kruisjeslijst)

4. Maatregelen en instrumenten voor de uitwerking van de 5 hoofdpunten van het Manifest

- 4.1 Stimuleringsfonds burgerinitiatieven instellen
- 4.2 Maak begrotingen transparant en effectief
- 4.3 Laat ondersteuners werken in opdracht van burgers
- 4.4 Meer publieke taken naar bewoners die dat willen (perspectief: "right to challenge")
- 4.5 Bewoners maken hun eigen buurt (perspectief: "right to bid" en "right to plan")
- 4.6 Recht op vergoeding en bewonersbedrijven stimuleren.

5. Advies en aanbevelingen.

De maatregelen die nodig zijn om de doe-democratie in diverse domeinen te stimuleren worden samengevat in 6 hoofdpunten die kunnen worden opgenomen in de bestuursprogramma's voor de komende bestuursperiode (zie bijgaande tekst)

Bijlagen

Begrippendefinities

Overzicht afgenomen interviews en beschrijvingen van burgerinitiatieven

Bestudeerde literatuur met korte samenvattingen

